

Thomas More

Bachelor leraar lager onderwijs **Innovatieproject** Drama in de klas

Campus
De Vest

Vincent Broothaers
Nele Callaert

Begeleidende docent: Suzanne Demesmaeker

Academiejaar 2014-2015

Zittijd juni 2015

Drama in de klas

Inleiding	5
1. We vliegen erin! (Patat!)	7
1.1 We bereiden ons voor	7
1.2 Intensieve stagemomenten.....	8
1.3 Bouwen aan een website	8
2. We bouwen een website. (Nou en of!)	9
2.1 Waarom een website	9
2.2 Opbouw en gebruik van de website.....	9
Leerkrachten.....	11
Theaterhuizen.....	13
3. Drama tot in het oneindige... en daar voorbij!.....	14
3.1 Onderhoud van de website	14
3.2 Drama in de klas werft aan.....	14
Slot en dankwoord	15
Bibliografie.....	16
Boeken.....	16
Websites.....	16

Inleiding

“Ik vind het toch moeilijk om eraan te beginnen.” was een reactie die we regelmatig te horen kregen van leerkrachten in het lager onderwijs, wanneer we hen vroegen hoe zij tegenover het vak drama stonden. Wijzelf daarentegen hebben een vurige passie voor drama, zowel binnen als buiten de schooluren. Deze passie willen wij dan ook graag overdragen aan kinderen en collega-leerkrachten. Toen men ons aan het begin van het academiejaar vroeg naar het onderwerp van ons eindwerk, was onze keuze snel gemaakt. Wij kozen voor drama in de klas!

Doorheen onze opleiding gaven onze contacten met leerkrachten in het lager onderwijs ons de indruk dat het vak drama weinig aandacht krijgt in het lessenrooster. Leerkrachten zijn zich hier wel van bewust, maar lijken hun weg naar dramatisch onderwijs niet te vinden. We hebben nochtans gemerkt dat drama voor kinderen vaak een interessante manier kan zijn om zichzelf te uiten. Ook tijdens onze leerkrachtenopleiding kwam drama als onderdeel van het vak muzische vorming weinig aan bod. Daarom wilden we onderzoeken hoe we de drempel om met drama in de klas aan de slag te gaan kunnen verlagen. Zo hoopten we met ons innovatieproject een verschil te kunnen maken, zodat meer leerkrachten een positieve houding krijgen tegenover het vak drama.

Wanneer we aan kinderen vroegen wat ‘drama’ juist is, dan kregen we een brede waaier aan antwoorden. Woorden als ‘toneel’ en ‘doen alsof’ komen al snel naar voren. Kinderen associëren drama vaak ook met acteurs, films en series. Vindt u de verborgen tv-verwijzingen in dit document?

3 ... 2 ... 1 ... Actie!

1. We vliegen erin! (Patat!)

Eerst hebben we onze onderzoeksvragen opgesteld. Als hoofdvraag kozen we voor volgende vraag: **Hoe kunnen we voor leerkrachten de drempel verlagen om een zinvolle, doelgerichte dramales te geven?**

Bij deze vraag stellen we ons volgende subvragen.

- Wat is de opbouw van de gemiddelde les drama in het lager onderwijs?
- Hoe staan leerkrachten uit het lager onderwijs tegenover het vak drama?
  - Hoe staan leerkrachten tegenover het geven van dramalessen?
  - Hoe staan leerkrachten tegenover het bijwonen van theatervoorstellingen?
- Welke werkvormen voor drama komen nog (te) weinig aan bod in het lager onderwijs? Hoe kan je deze werkvormen in intense lesmomenten verwerken?
- Welk ondersteunend materiaal (zoals handleidingen en tijdschriften) is er momenteel al beschikbaar voor leerkrachten? Wat is de didactische kwaliteit van dit materiaal?

1.1 We bereiden ons voor

We zijn begonnen met een enquête af te nemen in het werkveld. Daarin hebben we informatie gewonnen over hoe drama in het lager onderwijs momenteel aangepakt wordt en over hoe de gemiddelde leerkracht een bijgewoonde toneelvoorstelling verwerkt. We hebben ook dingen bevestigd die nuttig zijn voor productiehuisen. Uit deze enquête kwamen enkele opvallende dingen naar voren. Hieronder leest u alvast de belangrijkste conclusies.

- De meerderheid van de leerkrachten besteedt tamelijk weinig lesmomenten aan drama. Sommigen besteden er zelfs helemaal geen aandacht aan.
- Losstaande dramalessen worden het vaakst gegeven. Toch worden dramalessen ook tamelijk frequent vakoverschrijdend gebruikt. Denk maar aan de lessen W.O., godsdienst en sociale vorming.
- Er is een groot verschil in de tijd die leerkrachten aan een dramales spenderen. Dit schommelt tussen lange lessen van 100 minuten en korte tussendoortjes van 10 minuten.
- Leerkrachten halen hun inspiratie voor dramalessen voornamelijk uit boeken, tijdschriften en het internet. Ook bedenken ze zelf veel activiteiten. Handleidingen zijn dan weer niet populair.
- Leerkrachten die dramalessen geven in de klas, gebruiken hiervoor verschillende werkvormen. Dit heeft ons positief verrast.
- De helft van de leerkrachten vindt het geven van drama moeilijker dan het geven van andere vakken. Dit zorgt er soms voor dat ze het vak niet graag geven. Een aantal leerkrachten geven aan dat ze de lessen als druk ervaren of dat ze simpelweg zelf niet geïnteresseerd zijn in drama.
- Het merendeel van de leerkrachten woont zelden (1 à 2 keer per jaar) of nooit theatervoorstellingen bij met de klas.
- We stellen vast dat leerkrachten nog wel liever naar een theater gaan voor een voorstelling dan deze te laten doorgaan op de school zelf.
- De meeste leerkrachten maken voor of na het bijwonen van een toneelvoorstelling tijd om er in de klas rond te werken.

Om een goed beeld te krijgen over het doel van drama in het basisonderwijs, hebben we de eindtermen en de leerplannen van de verschillende onderwijsnetten bestudeerd.

Vervolgens hebben we onszelf verdiept in de methodiek van het vak drama. We raadpleegden cursussen, handleidingen en didactische boeken.

Ter voorbereiding op onze keuzestage, die gekaderd werd binnen ons eindwerk, hebben we lesmappen bij toneelvoorstellingen geanalyseerd. We onderzochten wat de vereisten zijn voor een goede lesmap.

1.2 Intensieve stagemomenten

De keuzestage naderde, dus woonden we twee sinterklaasvoorstellingen van onze stagegever bij. Tijdens die stage werkten we lesmappen uit bij deze en andere voorstellingen. Dit gaf ons nieuwe inzichten over welke mogelijkheden toneelvoorstellingen bieden om mee aan de slag te gaan in de klaspraktijk. Verder werkten we brochures uit bij de voorstellingen en buitenschoolse activiteiten van onze stagegever. Daarbij hebben we rekening gehouden met de inzichten die we opdeden uit onze enquête. Deze inzichten gaven ons namelijk meer informatie over de wisselwerking tussen leerkrachten en productiehuisen.

We kregen de kans om tijdens onze keuzestage dramalessen uit te werken en deze vervolgens uit te testen in de vorm van workshops. We gingen op zoek naar enthousiaste scholen die wilden meewerken aan dit project. Tevens mochten we een dramalessen van onze mentor overnemen in het Lyceum van Deurne. Daar gaven we les aan jonge adolescenten. Voor ons was dit een heel vernieuwende en leerrijke ervaring.

Ook na de keuzestage hebben we nog actief gewerkt met dramalessen. We probeerden nog verschillende activiteiten uit in verschillende stageklassen.

1.3 Bouwen aan een website

Langzaam maar zeker groeide het idee om een website te maken. Hoe zouden we anders immers onze materialen en tips tot bij de leerkrachten uit het werkveld krijgen? We maakten een website waarop zowel leerkrachten als theaterproductiehuisen terecht kunnen. Hieronder leest u meer over onze website.

2. We bouwen een website. (Nou en of!)

2.1 Waarom een website

Een website leek ons een handig medium om leerkrachten van het lager onderwijs te bereiken. Een website is een dynamisch gegeven waarop we telkens nieuwe materialen kunnen bijvoegen. Zo kunnen leerkrachten steeds weer nieuwe ideeën opdoen en zullen ze steeds de weg naar onze website terugvinden.

2.2 Opbouw en gebruik van de website

Onze website bestaat uit twee luiken. Enerzijds is er een onderdeel voor leerkrachten, anderzijds is er een onderdeel voor theaterproductiehuizen. Deze onderverdeling hebben we gemaakt omdat we zowel aan leerkrachten als aan theaterhuizen tips willen aanreiken. Door deze opdeling is het voor bezoekers eenvoudig om de voor hen bestemde materialen terug te vinden.

Als u de website opent, komt u terecht op onze startpagina. Daarop heten we de bezoekers welkom en maken we hen nieuwsgierig naar onze materialen.

Via een link op de startpagina komt u meteen op de pagina 'Wat doen we?', waarop wij onze werking toelichten aan de hand van een artikel, een promotiefilmpje en deze schriftelijke neerslag.

Op de pagina 'Wie zijn we?' vertellen we meer over onszelf en over ons 'dramatisch' verleden. We vertellen hoe onze passie voor drama tot stand kwam en wat onze drijfveer was om te starten aan dit project.

Leerkrachten

Onder het luik 'Leerkrachten' hebben we enkele interessante items uitgewerkt. Hierbij hebben we rekening gehouden met de resultaten van onze enquête. Daaruit kwamen de noden van de leerkrachten duidelijk naar voren.

THOMAS MORE

HOME
LEERKRACHTEN
THEATERHUIZEN
WIE ZIJN WE?
WAT DOEN WE?
CONTACT

Drama

EEN VAK ALS
(G)EEN ANDER

*Wat is drama?
Drama is geen drama
Dramalessen
Ingezonden dramalessen
Zelf een dramalessen maken
Uitgangspunten en middelen
Lesmaterialen onder de loep
Onze ervaringen
Leerplandoelen*

Eerst en vooral komt u meer te weten over wat drama juist inhoudt. We hebben dit vanuit verschillende invalshoeken bekeken, zoals de website www.ond.vlaanderen.be en reacties van leerkrachten en leerlingen.

Op de pagina 'Drama is geen drama' vindt u de resultaten van onze enquête. Ook de conclusies die wij hieruit trokken kunt u doornemen op deze pagina.

Op de pagina 'Dramalessen' vindt u tips over hoe u zelf een goede dramalessen kunt maken. Om dit te illustreren hebben we enkele kant-en-klare voorbeeldlessen uitgewerkt voor verschillende leeftijden. In de loop der tijd zullen er steeds meer lessen bijgezet worden. We hebben de lessen per graad op de website geplaatst, zodat leerkrachten meteen vinden wat zij nodig hebben. Leerkrachten kunnen uiteraard ook nog ideeën opdoen uit dramalessen voor andere leeftijden. Per les werden de bijlagen aan het bestand toegevoegd. Op die manier kunnen de leerkrachten de lessen optimaal gebruiken zonder dat ze zelf hiervoor nog veel materiaal moeten zoeken of maken. De lessen zijn opgebouwd volgens de methodieken die we verder op de website bespreken.

THOMAS MORE

HOME
LEERKRACHTEN
THEATERHUIZEN
WIE ZIJN WE?
WAT DOEN WE?
CONTACT

Dramalessen

Op deze website vindt u tips over hoe u zelf een goede dramalessen kan maken. Om dit te illustreren, hebben we enkele voorbeeldlessen uitgewerkt, voor verschillende leeftijden. U kunt deze lessen gebruiken in de klaspraktijk, of u kunt er ideeën uithalen om te gebruiken in uw eigen lessen.

In de loop der tijd zal deze pagina verder aangevuld worden met meer kant-en-klare dramalessen.

Sommige lessen nemen meer tijd in beslag dan andere. U kunt uiteraard langere lessen in twee of drie lesmomenten.

1ste graad - Dieren op avontuur.pdf
[Download File](#)

Muziekfragmenten bij les 1ste graad - Muziekgeleid verbeelden:

1ste graad - Muziekgeleid verbeelden.pdf
[Download File](#)

Thierry Verheyen - Opzij, opzij, opzij.mp3
[Download File](#)

De methodieken worden besproken op de pagina 'Zelf een dramales maken'. We lichten toe hoe een goede dramales opgebouwd wordt en wat de belangrijkste elementen hiervan zijn. We geven enkele nuttige tips en vermelden wat de bouwstenen van een dramatisch spel zijn. Naast de bouwstenen zijn ook de vaardigheden een belangrijk aandachtspunt. We lichten kort toe welke deze zijn en wat ze inhouden. Ten slotte geven we nog enkele tips om de creativiteit van de leerlingen te stimuleren en om een veilig klimaat in de klas te bevorderen en te behouden.

The screenshot shows a website page with a dark red background. On the left, there is a vertical navigation menu with the logo 'THOMAS MORE' at the top and the following links: 'HOME', 'LEERKRACHTEN', 'THEATERHUIZEN', 'WIE ZIJN WE?', 'WAT DOEN WE?', and 'CONTACT'. The main content area has a large title 'ZELF EEN DRAMALES MAKEN' in white, bold, uppercase letters. Below the title, there is a paragraph of text: 'Bent u niet tevreden met het bestaande aanbod aan dramalessen? Maakt u liever uw eigen lessen, of wilt u misschien gewoon eens iets anders uitproberen? Enthousiaste leerkrachten willen maar al te graag zelf dramalessen maken, maar weten vaak niet goed hoe ze daaraan moeten beginnen. Daarom geven wij u enkele tips om een goede en doelgerichte dramales in elkaar te steken.' Below this is a section titled 'Werk aan realiseerbare doelen' with a paragraph: 'In de leerplannen van de verschillende onderwijsnetten vindt u vele doelen terug. Naargelang de ervaring die uw klas heeft met drama, zal u op een ander niveau moeten werken aan deze doelen. Bovendien heeft elk kind zijn eigen talenten. Het is dus belangrijk om vooraf goed in te schatten wat uw kinderen reeds aankunnen en wat hen kan stimuleren om nog net iets verder te geraken in hun ontwikkeling.' The next section is 'Eén focus per keer' with a sub-heading: 'Bij een dramales komt veel kijken. Kinderen zijn vaak tegelijkertijd bezig met improvisatie'.

Op de website vermelden we ook dat het belangrijk is om goede uitgangspunten en middelen te kiezen. We geven enkele voorbeelden en lichten toe hoe u er concreet mee aan de slag kunt gaan.

We voorzien ook de mogelijkheid om lessen en materialen in te zenden. Leerkrachten kunnen hun lesideeën naar ons mailen. Wij lezen de ingezonden materialen grondig na en selecteren welke bruikbaar zijn. Deze komen dan terecht op de website.

Op de pagina 'Lesmaterialen onder de loep' plaatsten we een selectie van boeken, handleidingen en websites die wij bekeken hebben en die bruikbaar zijn voor leerkrachten van het lager onderwijs. Van een aantal dramahandleidingen bespreken we de troeven, de struikelblokken en hoe u er mee aan slag kunt gaan.

The screenshot shows a website page with a dark red background. On the left, there is a vertical navigation menu with the logo 'THOMAS MORE' at the top and the following links: 'HOME', 'LEERKRACHTEN', 'THEATERHUIZEN', 'WIE ZIJN WE?', 'WAT DOEN WE?', and 'CONTACT'. The main content area has a large title 'LESMATERIALEN ONDER DE LOEP' in white, bold, uppercase letters. Below the title, there is a paragraph of text: 'Wij hebben enkele dramahandleidingen en boeken onder de loep genomen. In het pdf-bestand hieronder vindt u een selectie van handleidingen en boeken die wij bruikbaar en leuk vinden. Per handleiding of boek lichten we kort toe wat de troeven zijn, wat de struikelblokken kunnen zijn en hoe u er best mee aan de slag kunt gaan.' Below this is a white box containing a list of books and a small image of two book covers. The list includes: 'Handleidingen drama', 'Anja Audenaert, E. C. (2005). Drama in de lagere school - Drama-activiteiten voor kinderen van 8 tot 10 jaar. Mechelen: Wolters Plantyn.', and 'Anja Audenaert, E. C. (2005). Drama in de lagere school - Drama-activiteiten voor kinderen van 10 tot 12 jaar. Mechelen: Wolters Plantyn.'. The image shows two book covers: one with a blue and yellow cover titled 'Drama' and another with a yellow cover titled 'Drama'. Below the list, there is a small arrow icon and the text: '→ Deze handleiding is zeer toegankelijk voor leerkrachten lager onderwijs, zowel voor leerkrachten'.

We maakten ook een oplistings van de leerplandoelen van de drie onderwijsnetten. In onze dramalessen namen we de doelen van het OVSG, het VVKBaO en het GO op. Ook de eindtermen van drama en attitudes binnen het vak Muzische Vorming vindt u terug op de pagina.

Ten slotte bespreken we hoe wij het geven van drama tijdens stages en workshops ervaren hebben. We vermelden ook dat we stage liepen bij het theaterproductiehuis De Proefkonijnen.

Theaterhuizen

Ook onder het luik 'Theaterhuizen' hebben we enkele items uitgewerkt.

Aan de hand van onze enquête lichten we aan theaterproductiehuizen toe wat de noden van leerkrachten uit het basisonderwijs zijn. Theaterproducenten komen te weten wat de verwachtingen zijn van de gemiddelde leerkracht, wanneer deze een theatervoorstelling bijwoont. Ze lezen er ook wat leerkrachten verwachten van een lesmap en hoe ze in de klas willen werken rond een voorstelling.

Op de pagina 'Lesmap maken' geven we enkele tips over wat de eisen van een goede lesmap zijn. We baseren ons daarvoor op onze eigen ondervindingen die we opdeden tijdens onze keuzestage en op bestaande lesmappen van andere productiehuizen. Deze lesmappen analyseerden we grondig voordat we begonnen aan het opstellen van onze eigen lesmappen.

Ten slotte vindt u op de website ons mailadres. Daarop kunt u steeds terecht met vragen, opmerkingen en lesideeën. U kunt ons steeds contacteren op volgende e-mailadres: dramaindeklas@hotmail.com.

3. Drama tot in het oneindige... en daar voorbij!

3.1 Onderhoud van de website

Zoals we hierboven al vermeld hebben, is een website een dynamisch gegeven. Gemotiveerd als we zijn, zullen wij ook na het afstuderen de website nog verder aanvullen met nieuwe inzichten en materialen. Op die manier kunnen leerkrachten steeds weer terecht op onze website om nieuwe ideeën op te doen.

3.2 Drama in de klas werft aan

Dit project heeft nog vele mogelijkheden te bieden. Gemotiveerde studenten die tijdens het volgende academiejaar aan dit project willen verder werken, kunnen rekenen op onze ondersteuning.

Allereerst kunnen ze bestaande onderdelen van de website verder aanvullen. We denken dan vooral aan nog meer uitgewerkte dramalessen. Om op hun beurt ook vernieuwend te zijn, kunnen de studenten ook andere pagina's aan de website toevoegen. Hierbij denken wij onder andere aan onderstaande onderwerpen.

- Kan ik drama ook als tussendoortje gebruiken in mijn klas? Hoe kan ik dit op een speelse, maar toch doelgerichte manier aanpakken? Wat zijn de mogelijkheden?
- Hoe maak ik een musical met de klas of school? Waarmee moet ik rekening houden? Hoe kan ik ervoor zorgen dat de leerlingen zelf een maximale inbreng hebben bij het project? Op welke manier kan ik inspelen op de interesses van de individuele leerlingen?
- Hoe kan ik een grotere toneelproductie organiseren, bijvoorbeeld voor een schoolfeest of speciale gebeurtenis? Wat kan ik verwachten van een bepaalde leeftijdsgroep? Aan welke vaardigheden kan er gewerkt worden?
- Hoe kan drama nog beter geïntegreerd worden binnen andere vakdomeinen?
- Hoe kan er aan sociale competenties gewerkt worden door middel van drama? Kunnen probleemsituaties hiermee (preventief) aangepakt worden?

Uiteraard kunnen nog vele andere onderzoeksvragen gekoppeld worden aan dit project.

Slot en dankwoord

Zo, nu weet u alles over ons innovatieproject en bent u weer een stapje dichterbij de 'ideale onderwijswereld'.

Graag willen we nog even de tijd nemen om enkele personen en instanties te bedanken.

Bedankt voor de fijne samenwerking.

Het theaterproductiehuis De Proefkonijnen (Antwerpen) en Kunstencentrum Vlaams Fruit (Antwerpen) gaven ons de kans om bij hen stage te lopen. We hebben hier veel bijgeleerd en hebben genoten van de fijne samenwerking. Bedankt!

Bedankt voor de medewerking aan ons project.

De Johanneschool (Wilrijk), basisschool De Kleine Jacob (Antwerpen) en Musica (Antwerpen) waren zeer enthousiast toen we hen vroegen of we bij hen op school dramaworkshops mochten organiseren. Op elke school werden we vriendelijk ontvangen en werden we vrij gelaten om onze workshops uit te testen. Bedankt!

Inhoudelijke ondersteuning

Docent Suzanne Demesmaeker willen we bedanken voor de inhoudelijke ondersteuning. Zij gaf ons nuttige tips over het maken van dramalessen. Bedankt!

In opdracht van

Thomas More Mechelen

Vond u ze allemaal?		
p. 5	"3 ... 2 ... 1 ... Actie!"	vaak gebruikte uitspraak bij de start van een opnamen in de film- en tv-industrie
p. 7	"We vliegen erin. (Patati)"	typerende uitspraak van het personage Frieda Kroket in de tv-serie Samson & Gert
p. 9	"We bouwen een website. (Nou en of!)"	bekend stuk uit het themalied van de tv-serie Bob de Bouwer
p. 14	"Drama tot in het oneindige... en daar voorbij!"	bekende uitspraak van het personage Buzz Lightyear in de film Toy Story
p. 15	"Zo, nu bent u weer een stapje dichterbij de 'ideale onderwijswereld'."	slotzin van elke aflevering van het tv-programma De Ideale Wereld

Bibliografie

Boeken

- Anja Audenaert, E. C. (2005). *Drama in de lagere school - Drama-activiteiten voor kinderen van 8 tot 10 jaar*. Mechelen: Wolters Plantyn.
- Anja Audenaert, E. C. (2005). *Drama in de lagere school - Drama-activiteiten voor kinderen van 10 tot 12 jaar*. Mechelen: Wolters Plantyn.
- Badegruber, B. (2009) *Nieuwe spelen om problemen op te lossen. Groepsspelen voor kinderen van 9 tot 15 jaar*. Katwijk: Panta Rhei.
- Boesman K., P. S. (2012). *Groot Applaus*. Sint-Niklaas: Abimo.
- Crul K., J. N. (2007). *Klein Applaus*. Sint-Niklaas: Abimo.
- Dieho B., VanGinkel M., Schra (1983). *Speloefeningen*. Amsterdam: International Theatre Bookshop
- Dijkstra, M. V. (1986). *Dramatiseren*. De Toneelcentrale Bussum.
- Erenstein, R. (1996). *Een theater geschiedenis der Nederlanden*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Frans Busschots, G. D. (2005). *Toneel met kinderen*. Waasmunster: Abimo.
- Goossens, J. (2003). *Dit is theater*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Hartnoll, P. (1987). *Geschiedenis van het theater*. Amsterdam: International Theater Bookshop.
- Jan de Vuijst, L. v. (2009). *Moet je doen Drama*. Amersfoort: Thieme Meulenhoff.
- Michael Rosen, H. O. (2012). *Wij gaan op berenjacht*. Haarlem: Gottmer.
- Mick Manning, B. G. (2003). *Applaus*. Amsterdam: Ploegsma.
- *MuZignaal*. (2010). Mechelen: Plantyn.
- Nijmanting, M. (2009). *Ik maak theater*. Amsterdam: SWP.
- Novelly, M. C. (1985). *Theater games for young performers*. Colorado Springs: Meriwether Publishing.
- Oostvogels, T., Deweerdt, H. (2005). *Mondenboom*. Hasselt: Clavis
- Rooyackers, P. (1993). *Dramaprojecten*. Nijkerk: Intro.
- Rooyackers, P. (1998). *Honderd nieuwe dramaspelen*. Katwijk: Panta Rhei.
- Wim Goedemé, R. V. (2012). *Spel en drama*. Sint-Niklaas: Abimo.

Websites

- (sd). Opgehaald van De Proefkonijnen: <http://www.deproefkonijnen.be/>
- (sd). Opgehaald van Carolijn Leisink: <http://www.prodeo.utwente.nl/?pagina=58>
- Douglas, M. (2012, augustus 27). *Dramales dieren met rollenspel voor de hele klas*. Opgehaald van Juf Maïke: <http://www.jufmaïke.nl/rollenspel-hele-klas-voor-het-eerst-naar-school/>
- *Drama*. (sd). Opgehaald van Juf Naomi Leuke lesideeën voor het basisonderwijs: <http://www.jufnaomi.nl/index.php?act=drama>
- Farmer, D. (2015). *Teaching*. Opgehaald van Drama Recourse: <http://dramaresource.com/teaching/>
- *Lager onderwijs - Muzische vorming - Uitgangspunten*. (2014, november 3). Opgehaald van Onderwijs en vorming: <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/basisonderwijs/lager-onderwijs/leergebieden/muzische-vorming/uitgangspunten.htm>
- *Leerplan MuVo* (2014, november 3). Opgehaald van Moza-ik: <http://www.moza-ik.be/ict hulp/wp-content/uploads/2010/10/Leerplan-MuVo.pdf>
- *Leerplannen* (2014, november 3). Opgehaald van Gemeenschapsonderwijs: http://www.gemeenschapsonderwijs.be/sites/portaal_nieuw/prikbordvoorleerkrachten/basisonderwijs/leerplannen/pages/default.aspx

- *Muzische Lesideeën*. (sd). Opgehaald van Muzisch-creatieve vorming: <http://muzisch-creatieve-vorming.blogspot.be/>
- *Toneellezen*. (sd). Opgehaald van Dijkstra Hardenberg: <http://www.dijkstrahardenberg.nl/wnk/266/toneellezen.html>
- Vlaams Verbond van het Katholiek Basisonderwijs (1999). *Dramatisch spel* (deelleerplan muzische opvoeding). CRKLKO